
Instructions: Answer any five questions from the following

- Q. 1 What are the causes of unemployment? Discuss the various employment generation programmes undertaken by the government of India. (20)
- Q. 2 What are the problems of agriculture marketing in India? Explain the measures undertaken by the government to improve agricultural marketing. (20)
- Q. 3 What is green revolution? Discuss the merits and demerits of green revolution in India. (20)
- Q. 4 Explain the meaning of Disinvestment. What in the disinvestment policy of India since 1991 (20)
- Q. 5 What are causes of deficit in the Balance of payment? Discuss the measure taken by the government? India to tackle this problem. (20)
- Q. 6 What are the causes of Energy crisis in India? What steps were taken to solve this crisis? (20)
- Q. 7 Write short notes on (Any 2) (20)
- a) Human Development Index
 - b) Food security in India.
 - c) Problems of the Private Sector in India.
 - d) Problems of Airways & Waterways in India.

સૂચના: નીચે આપેલા પ્રશ્નોમાંથી પાંચ પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો.

- પ્ર. ૧ ભારતમાં બેકારીના કારણો જણાવો અને બેકરી દૂર કરવા માટે સરકારે સૂચવેલા ઉપાયોની ચર્ચા કરો. ૨૦
- પ્ર. ૨ ભારતમાં ખેત બજારની સમસ્યા જણાવી સરકારે ખેત બજાર સુધારવા માટે સૂચેલા ઉપાયોની ચર્ચા કરો. ૨૦
- પ્ર. ૩ હરિયાણી ક્રાંતિ એટલે શું? ભારતમાં હરિયાણી ક્રાંતિ ના લાભ તેમજ ગેરલાભની ચર્ચા કરો. ૨૦
- પ્ર. ૪ વિમૂડીરોકણ (DisInvestment) નો અર્થ આપી. ભારતમાં ૧૯૯૧ ની વિમૂડીરોકણનીતિ જણાવો. ૨૦
- પ્ર. ૫ લેણદેણની તુલા માં ખાધ ના કારણો આપી. લેણદેણની તુલાની ખાદ દૂર કરવા માટે સરકારે સૂચાવેલા ઉપાયો જણાવો. ૨૦
- પ્ર. ૪ ભારતમાં ઉર્જાની અછતના કારણો શું છે? ઉર્જાની અછત દૂર કરવા માટે લીધેલા ઉપાયો ની વિસ્તૃત માહિતી આપો. ૨૦
- પ્ર. ૭ ટૂંક નોંધ લખો (કોઈપણ બે) ૨૦
- અ) માનવ વિકાસ સૂચકઆંક
- બ) ભારતમાં ખાધ સુરક્ષા
- ક) ભારતમાં ખાનગી ક્ષેત્રની સમસ્યા
- ડ) ભારતમાં હવાઈમાર્ગ અને જલમાર્ગ ની સમસ્યા

सूचना : पुढीलपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

- प्र. १ बेरोजगारीची कारणे कोणती आहेत ? भारत सरकारने योजलेल्या विविध रोजगार निर्मितीच्या कार्यक्रमांची चर्चा करा. २०
- प्र. २ भारतातील कृषी विपणनाच्या समस्या कोणत्या आहेत ? कृषी विपणनामध्ये सुधारणा करण्यासाठी सरकारने योजलेले उपाय स्पष्ट करा. २०
- प्र. ३ हरित क्रांती म्हणजे काय ? भारतातील हरित क्रांतीचे गुण आणि दोषांची चर्चा करा. २०
- प्र. ४ निर्गुतवणूकीचा अर्थ स्पष्ट करा. १९९१ पासून भारताचे निर्गुतवणूकीचे कोणते धोरण आहे ?
- प्र. ५ आंतरराष्ट्रीय व्यवहारतोलातील तुटीची कोणती कारणे आहेत ? ही समस्या हाताळण्यासाठी भारत सरकारने योजलेल्या उपायांची चर्चा करा. २०
- प्र. ६ भारतातील उर्जा समस्येची कारणे कोणती आहेत ? ही समस्या सोडवण्यासाठी कोणते उपाय योजले होते ? २०
- प्र. ७ पुढीलपैकी कोणत्याही दोनवर टीपा लिहा. २०
- अ) मानवी विकास निर्देशांक
- ब) भारतातील अन्न सुरक्षा
- क) भारतातील खाजगी क्षेत्राच्या समस्या
- ड) भारतातील हवाई वहातूक आणि जलवहातूकीच्या समस्या